

УДК 378.4.091:004

Васильченко Лілія Володимирівна

Кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дидактики та методик навчання природничо-математичних дисциплін Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради, Запоріжжя, Україна
liliwasil@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5392-048X

Шацька Наталія Михайлівна

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії та суспільно-гуманітарних дисциплін Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради, Запоріжжя, Україна
nchac@ukr.net
ORCID: 0000-0002-6482-8435

ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Анотація. Сучасне інформаційне суспільство формулює завдання щодо виховання фахівців, здатних мобільно адаптуватися в життєвих ситуаціях, самостійно набувати необхідних знань та застосовувати їх на практиці. Проблеми з надання освіти, що виникли під час встановлення карантину та запровадження посиленних протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби спричиненої коронавірусом, вимагали в реальній діяльності пошуку шляхів їх раціонального розв'язання, використовуючи сучасні технології. Така ситуація спонукала педагогів грамотно працювати з інформацією, бути комунікабельними, самостійно розвивати власну цифрову компетенцію. Розвиток сучасних технологій урізноманітнив методи комунікації педагогів та здобувачів освіти. У даній статті подано аналіз реалізації дистанційного навчання у Запорізькому регіоні, зокрема увага приділена труднощам, з якими зіткнулися педагоги, здобувачі освіти, їх батьки та шляхів нівелювання проблем запровадження дистанційного освітнього середовища. Моніторинг діяльності різних учасників освітнього процесу дає можливості для систематизації інформації та подання рекомендацій щодо подолання таких труднощів. Досвід 2020 року та результати анкетування показали, що практично не відбувалося окремо дистанційного та електронного навчання. Онлайн-анкетування проводилося протягом березня 2021 року з метою визначення думки педагогів Запорізького регіону про організацію навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти за дистанційною формою навчання. Аналіз онлайн-опитування свідчить, що ефективність дистанційного навчання в закладах освіти Запорізького регіону залежить від технічного забезпечення навчального процесу, від майстерності педагогів, які беруть участь у цьому процесі, використання ефективної комунікації. Учасники опитування вважають, що мотивація педагога має вплив на ефективність дистанційного навчання менше, ніж мотивація здобувача освіти. На думку багатьох респондентів, розклад уроків не змінився, а от звичний розклад життя змінився кардинально. Значна кількість педагогів підкреслює, що працюють за комп'ютером більше половини доби. Аналіз статистичних даних та вільно висловлених думок педагогів, учасників опитування, дозволяє припустити, що поки не знайдено ефективних рішень щодо організації «віддаленого» навчання здобувачів освіти, але є педагоги, які знаходяться в інноваційному пошуку.

Ключові слова: дистанційне навчання; змішане навчання; інформаційне середовище; навчально-пізнавальна діяльність здобувачів освіти; електронні ресурси; засоби комунікації

Актуальність. Ситуацію, що склалася в системі освіти, можна визначити переломною при входженні в період становлення нового інформаційного суспільства. Ця ситуація характеризується пошуком нових парадигм освіти, обумовлених глобалізацією економічних, політичних, культурологічних і соціальних процесів, що супроводжуються макрозмінами у світовому суспільному бутті, співробітництві та співтоваристві. Очевидною і нагальною потребою сучасної педагогіки стає

необхідність дати відповідь на запит суспільства щодо відпрацювання нових педагогічних засобів освіти в сучасному інформаційному середовищі.

На початку березня 2020 року, за даними UNESCO, заклади освіти призупинили навчання в очному форматі для 92% дітей у всьому світі. На початок квітня вже більше 2 млрд. чоловік знаходилося на самоізоляції [13].

Системи освіти країн світу по-різному відреагували на введення карантину. Частина освітніх закладів почала працювати в змішаному форматі навчання, інші перейшли в дистанційний формат. Дистанційна форма, про яку вже багато років розмірковували науковці, теоретики та практики, ввійшла в освіту методом «шокової терапії» під час форсмажорних обставин. Освітнім закладам довелося самотужки шукати шляхи виходу з цієї ситуації в таких невизначених умовах, але саме цим і цікавий досвід освітніх установ України щодо запровадження дистанційного навчання в освітній процес та розробку нових моделей організації такої форми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За кордоном у педагогічній теорії та практиці дослідженню проблем дистанційного навчання надається належна увага, зокрема, проблемам сучасного стану та перспективам розвитку дистанційної освіти (Дж. Андерсон, Ст. Віллер, Т. Едвард, Р. Клінг та інші), педагогічному та інформаційному забезпеченню дистанційного навчання (Н. Левинський, Дж. Мюллер, А. Огур, Дж. О'Роурке, Д. Парриш, Г. Філліпс, Н. Хара та інші) [5, С.6].

В Україні дистанційне навчання знаходиться на етапі активного становлення, яке визначається умовами економічного розвитку країни та державної політики в галузі освіти.

Розвиток науково-методичної бази дистанційного навчання відбувається з точки зору таких аспектів: інформатизації та комп'ютеризації освітнього процесу (В. Биков, М. Жалдак, Н. Завізна, А. Монако, Н. Морзе, О. Співаковський та інші); концептуальних положень про дистанційне навчання (А. Андреев, Ю. Богачков, В. Данильченко, В. Кухаренко, А. Хуторський, І. Малюкова, Н. Морзе та ін.); дидактичних властивостей використання комп'ютерних засобів навчання (Є. Полат, Т. Руденко, М. Бухаркіна, В. Шевченко та ін.); дидактичних засад спілкування у процесі дистанційного навчання (О. Рибалко, О. Собаєва, Н. Сиротенко, І. Розіна та ін.); основи формування віртуальної реальності (М. Лещенко, С. Литвинова та ін.); основи формування комп'ютерноорієнтованого навчального середовища (В. Биков, А. Гуржій, Ю. Жук, Ю. Триус та ін.); формування інформаційно-комунікативної компетентності (А. Кудін, О. Овчарук, Є. Смирнова-Трибульська, О. Спирін та ін.) [1; 2; 7].

Аналіз стану наукового опрацювання досвіду впровадження дистанційного навчання в практику закладів освіти Україні засвідчив, що поряд із певними досягненнями ця педагогічна проблема потребує подальшого вивчення, а саме: не напрацьовано системний підхід до впровадження цієї форми навчання та її дидактичних особливостей; не достатньо мірою виявлено зв'язок принципів дистанційного навчання із загальнодидактичними принципами; не розроблені критерії оцінювання результатів дистанційного навчання, яке реалізується в умовах різних дидактичних систем; недостатньо застосовуються більш ефективні закордонні педагогічні технології дистанційного навчання, адаптовані до умов України; повільно відбувається розробка та апробація власних технологій; не відпрацьовані методичні рекомендації щодо розробки моделей дистанційного навчання, використання яких в освітньому процесі є доцільним; не розроблені технології індивідуалізації дистанційного навчання в закладах освіти, що є необхідною умовою його інтерактивності. На сьогоднішній день в Україні не реалізовано комплексного

цілеспрямованого дослідження, яке найбільш повно подає аналіз доступу учнів та вчителів до інтернету вдома, оскільки при дистанційному навчанні такий доступ є необхідним.

Мета статті – проаналізувати досвід реалізації дистанційної форми навчання здобувачів освіти Запорізького регіону в умовах пандемії.

Виклад нового матеріалу. У сучасних умовах пандемії кожний освітній заклад шукав найбільш зручний формат організації навчального процесу, але усі погоджуються з тим, що освітній процес зупиняти не можна. У деяких освітніх закладах вдалося повноцінно перейти на дистанційну форму навчання, а деякі лише частково комбінують онлайн та офлайн-навчання. Будь-який підхід, який дозволяє педагогу та здобувачам освіти спілкуватися, вивчати нове, отримувати зворотній зв'язок, може бути застосований у сучасних умовах.

Під час прийняття рішення про організацію освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання в умовах пандемії адміністрація закладу освіти спирається на нормативно-правові акти, а саме: «Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти» (Наказ МОН України №1115 від 08.09.2020); Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу ДсанПіН 5.5.2.008-01 (Наказ МОЗ України №2205 від 25.09.2020) та ін. [9; 10].

Існує декілька форм дистанційного навчання. Одна з них передбачає, що педагог та здобувач освіти спілкуються у реальному часі (наприклад, відеоконференції), інша – під час електронного дистанційного навчання (е-дистанційне навчання) педагог спрямовує здобувачу освіти завдання для самостійного виконання (посилання на сторінки підручника, тренажери, номери вправ тощо), а потім перевіряє засвоєння матеріалу, таким чином спілкування відтерміновано у часі. Е-дистанційне навчання – різновид дистанційного навчання, під час якого учасники освітнього процесу здійснюють переважно індивідуалізовану навчально-виховну взаємодію як асинхронно, так і синхронно в часі, переважно й принципово використовуючи електронні транспортні системи доставки засобів навчання та інших інформаційних об'єктів, медіа навчальних засобів та ІКТ [3;4].

Розвиток сучасних технологій урізноманітнює методи комунікації педагогів та здобувачів освіти. Науковці у свої працях указують на те, що ці методи реалізуються у дистанційній освіті в основному такими засобами як телефон, електронна пошта, з використанням програми Skype та застосунків для смартфонів Viber, WhatsApp тощо.

Однак поряд із перевагами існують у дистанційному навчанні й проблеми, про які зазначають вчені, адже практична значимість індивідуалізації занять обумовлена складністю вирішення існуючого протиріччя між колективним характером навчальної діяльності та індивідуальним засвоєнням знань. Цю складність можна з успіхом вирішити тільки за умови активізації самостійної навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти [8, С.18].

Досвід 2020 року та анкетування педагогів Запорізького регіону (режим доступу: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfTWpRfz9HgtMH_A3FOkXrnPkR0t_xaztMhYN_xgrL_VEFw0A/viewform) показали, що практично не відбувалося окремо дистанційного та електронного навчання. Зараз обидва формати комбінуються з метою досягнення максимального результату за наявних можливостей. Тобто фактично більшість закладів освіти здійснює свою діяльність за змішаною формою навчання.

Змішане навчання (англ. blended learning) – це різновид гібридної методики, коли відбувається поєднання онлайн-навчання, традиційного та самостійного навчання. Під змішаною формою навчання розуміють освітню технологію, яка поєднує навчання за

участю педагога (обличчя до обличчя) та онлайн-навчання. Змішане навчання передбачає елементи самостійного контролю здобувачем освіти часу, місця та темпу навчання, тобто власного освітнього маршруту, а також інтеграцію досвіду навчання з педагогом і онлайн [6].

Онлайн-анкетування проводилося протягом березня 2021 року з метою визначення думки педагогів Запорізького регіону про організацію навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти за дистанційною формою навчання. В опитуванні взяло участь 314 педагогів області, які працюють у міських (61%) та сільських (39%) закладах освіти; 60% опитаних викладають у школах, 22% – у гімназіях, 14,4 % – у ліцеях, 3,6% – у коледжах. Отже, в опитуванні взяли участь представники усіх типів закладів освіти Запорізького регіону.

На питання, чи потрібно запроваджувати дистанційну форму навчання в закладах загальної середньої освіти, схвально відповіли тільки 7,1% педагогів, у той же час 15,9% опитаних категорично проти такої форми навчання. 75% учителів вважають, що можна запроваджувати таку форму навчання, але в поєднанні з традиційною (54% опитаних у інших регіонах України [12, С. 38]). Отже, більшість педагогів, які взяли участь у анкетуванні, підтримують фактично змішане навчання.

Ефективність дистанційного навчання в закладах освіти Запорізького регіону на думку 87% опитаних респондентів залежить від технічного забезпечення навчального процесу, що корелює з опитуванням у інших регіонах України [12]. 67% опитаних – вважають, що ефективність дистанційного навчання залежить від майстерності педагогів, які беруть участь у цьому процесі. 36% учасників опитування вважають, що мотивація вчителя має вплив на ефективність дистанційного навчання і 70% – що мотивація учня. Значною мірою якість дистанційного навчання залежить від використання ефективної комунікації, про це наголошують 56% педагогів, учасників опитування.

На думку 78,3% учасників опитування дистанційне навчання в їхніх закладах освіти було організовано ефективно, 11,6% – вважають неефективною організацію дистанційного навчання в освітніх закладах, де вони працюють. 10% опитаних педагогів взагалі не змогли дати оцінку ефективності організації дистанційного навчання в закладах освіти, де вони викладають.

Частіше в налагодженні комунікації із здобувачами освіти в дистанційному навчанні педагоги використовували Zoom – 42%, Google-диск – 24%, Google Meet – 22%, Viber – 12%, що корелює з опитуванням у інших регіонах України [12].

67% учасників опитування вважають достатнім рівень використання педагогами таких форм комунікації як Zoom або Google Meet, але 26% педагогів не задоволені рівнем володіння такими засобами.

У другій частині анкети педагогам було запропоновано дати характеристику свого робочого дня з організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти за дистанційною формою навчання.

83,6 % педагогів стверджують, що працюють за звичним розкладом навчальних занять. 40% педагогів відповіли, що працюють за оновленим розкладом навчальних занять, складеним закладом освіти на термін організації навчання з використанням технології дистанційного навчання.

Значна кількість педагогів підкреслює, що працюють за комп'ютером більше 12 годин на добу. На думку багатьох респондентів розклад уроків не змінився, а от звичний розклад життя змінився кардинально.

56% учасників опитування вказали, що, на жаль, їх робочий день жорстко не регламентовано, а 44% – зазначили, що у них фіксовано початок та завершення робочого дня.

Великий обсяг часу педагоги витрачають на підготовку навчальних матеріалів для здобувачів освіти: від 1 до 2 годин – 9%; від 2 до 3 годин – 24,1%; від 3 до 4 годин – 41,4%; від 5 до 6 годин – 18%; більше 6 годин – 7,5%.

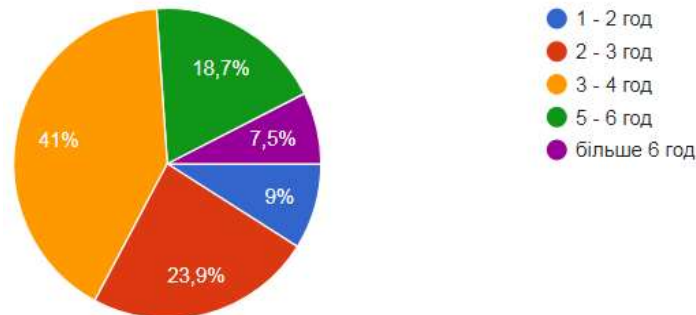

Рис. 1. Результати відповіді респондентів на питання анкети «Вкажіть, будь ласка, приблизно час підготовки навчальних матеріалів для здобувачів освіти (в годинах)».

Значну частину робочого часу педагоги витрачають на спілкування із здобувачами освіти, а саме: до 1 години – 6,6%; від 1 до 2 годин – 11,2%; від 2 до 3 годин – 23,9%; від 3 до 4 годин – 18,7%; від 5 до 6 годин – 26,9%; більше 6 годин – 12,7%.

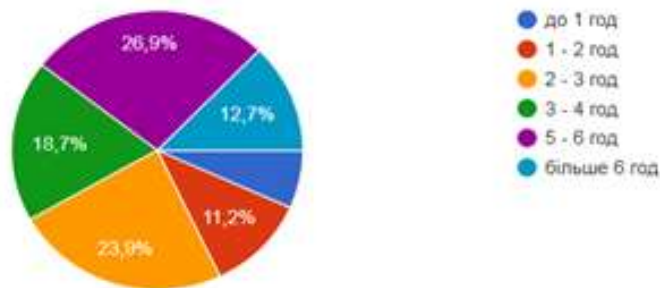

Рис. 2. Результати відповіді респондентів на питання анкети «Вкажіть, будь ласка, приблизно час, який Ви витрачаєте на спілкування із здобувачами освіти (відеозв'язок, листування, телефонні дзвінки тощо)».

У вільних відповідях щодо змін у розкладі навчальних занять педагоги вказують, що вони відбуваються відповідно до вимог чинного законодавства, а саме, Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом МОЗ України № 2205 від 25.09.2020 року. Також у більшості закладів освіти розроблено розклад уроків по 25-30 хвилин і окремо розклад додаткових консультацій (за потребою учнів). У деяких закладах освіти розклад змінювався для досконалого поєднання уроків онлайн та офлайн і тепер вони ефективно працюють у змішаному форматі навчання. Є заклади освіти, які працюють у двотижневому форматі розкладу навчальних занять, де чергується відвідування учнями 5-7 та 9-11 класів очних занять та роботи в онлайн-режимі вдома. Більшість педагогів підкреслюють у своїх відповідях, що під час складання розкладу онлайн-уроків адміністрація закладу освіти враховувала зайнятність учнів у позашкільних навчальних закладах (спортивні секції, художні та музичні школи тощо).

Немало часу педагоги витрачають на перевірку завдань, які виконали здобувачі освіти, а саме: до 1 години – 2%; від 1 до 2 годин – 24,6%; від 2 до 3 годин – 31,3%; від 3 до 4 годин – 25,4%; від 5 до 6 годин – 11,2%; більше 6 годин – 5,5%.

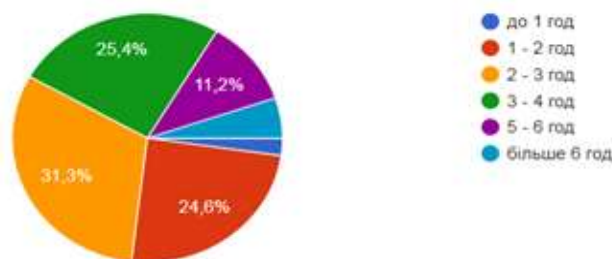

Рис. 3. Результати відповіді респондентів на питання анкети «Вкажіть, будь ласка, приблизно час, який Ви витрачаєте на перевірку завдань, що виконали здобувачі освіти».

Отже, аналіз статистичних даних та вільно сформульованих думок респондентів у першій та другій частині опитування дозволяє запропонувати такі рекомендації для керівників та педагогів освітніх установ:

- адміністрації закладів освіти потрібно оптимізувати розклад навчальних занять відповідно до вимог чинного законодавства та з урахуванням методичних рекомендацій МОН України щодо організації дистанційного навчання в школі [11];

- педагогам потрібно оптимізувати роботу з підготовки та перевірки домашніх завдань здобувачів освіти;

- педагогам бажано більш детально обміркувати різні варіанти «живого» спілкування зі здобувачами освіти для розгляду завдань, які викликають у них утруднення під час виконання.

У третій частині опитування педагогам пропонувалося дати загальну характеристику засобів організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, які вони використовували під час дистанційного навчання.

На питання: «Яким чином здобувач освіти отримує від Вас навчальне завдання?» відповіді респондентів розподілилися таким чином:

- в електронному освітньому ресурсі, який використовує заклад освіти (NetSchool, Classroom тощо) – 68%; у системі дистанційного навчання, створеній у закладі освіти – 14%; завдання викладаються у групі, створеній у соціальних мережах – 9,3%; електронною поштою – 1,4%.

Менше, ніж один відсоток педагогів, учасників опитування, розміщують навчальні завдання для здобувачів освіти на власних ресурсах (блог, сайт); на сайті «Нові знання» тощо.

На питання: «Яким чином організована робота здобувача освіти з теоретичним матеріалом за темою?» ми отримали такі відповіді респондентів:

- аналізує інформацію, яка розміщена в електронному освітньому ресурсі – 38,3% ;

- дивиться навчальне відео – 30% ;

- працює з навчальним текстом, який підготував учитель – 22% ;

- працює з параграфом підручника – 10%.

Практична робота здобувачів освіти в дистанційному навчанні, за підсумками опитування, організована таким чином:

- виконує завдання, розроблені вчителем в електронному вигляді – 37,6% ;

– здобувач освіти виконує практичну роботу та фіксує результати її виконання – 25,5% ;

– практичні завдання виконуються здобувачем освіти в електронному освітньому ресурсі – 24,1% ;

– виконує завдання в зошиті – 12,8%.

На питання: «Яким чином здобувач освіти звітує про виконання навчального завдання?» відповіді респондентів розподілилися таким чином:

– виконує завдання в зошиті та відправляє фото (скан) виконаного завдання – 37% ;

– відповідає на завдання онлайн-тесту – 21,3% ;

– виконує контрольні завдання в електронному освітньому ресурсі – 17% ;

– виконує творче завдання та відправляє звіт про його виконання – 5,7%.

Серед інших відповідей респонденти наголошують, що використовують різні варіанти залежно від типу завдань.

На питання: «Який час потрібен здобувачу освіти на виконання навчальної задачі?» ми отримали такі відповіді респондентів: від 0 до 0,5 години – 28,4%, від 0,5 - 1 години – 51,8%, від 1 - 1,5 години – 9,2%, від 1,5 - 2 години – 5,7%, більше 2 годин – 5%.

Звертаємо увагу, що це час, який планують педагоги на виконання завдань здобувачами освіти з одного предмету. Якщо виконати прості розрахунки та врахувати час онлайн і онлайн-занять учнів у середньому з шести уроків на день, то виходить приблизно 10-12 годин, що у 1,5 рази перевищує робочий день дорослої людини.

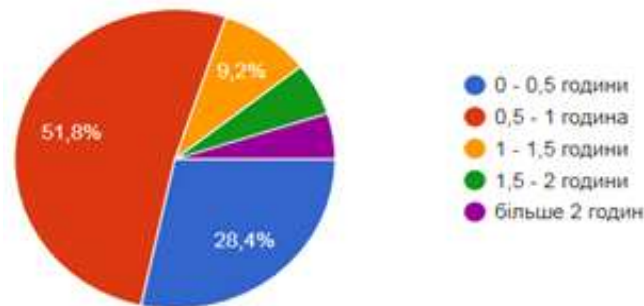

Рис. 4. Результати відповіді респондентів на питання анкети «Який час потрібен здобувачу освіти на виконання навчального завдання?»

На питання: «Яким чином здобувач освіти може звернутися до Вас із навчальним питанням?» відповіді педагогів, учасників опитування, розподілилися таким чином:

– написати запитання у чаті (соціальній мережі тощо) у будь-який час та протягом доби отримати відповідь – 35,5% ;

– під час проведення онлайн - заняття в режимі реального часу – 22,7% ;

– написати запитання у чаті (соціальній мережі тощо), які працюють за розкладом уроків – 14,9% ;

– зателефонувати – 8,5%.

У інших варіантах відповідей респонденти наголошують, що йдуть назустріч здобувачу освіти та, фактично, дають змогу користуватися усіма переліченими засобами комунікації.

Підводячи підсумки відповідей респондентів на цю частину анкети, можна зробити наступні рекомендації для керівників та педагогів освітніх закладів:

– у закладах освіти потрібно сформулювати єдину систему вимог до виконання здобувачами освіти навчальних завдань, яка спирається на дидактичні принципи організації освітнього процесу з урахуванням ситуації, пов'язаної з віддаленістю учасників та врахуванням епідеміологічної обстановки в країні;

– кожному педагогу необхідно продумати систему зрозумілих для здобувача освіти навчальних завдань, які містять інструкцію щодо їх виконання, зразки оформлення та критерії результативності;

– педагогам потрібно активізувати спілкування на рівні «учитель – учень» та «учень – учень» із урахуванням вікових та фізіологічних особливостей здобувачів освіти та можливостей засобів комунікації;

– педагогам треба оптимізувати обсяг навчальних завдань, які здобувачі освіти виконують самостійно, та скоротити кількість завдань для виконання яких потрібна робота за комп'ютером (бажано, щоб час роботи учня з конкретного предмету не перевищував 1 годину).

У четвертій частині нашого опитування педагогам пропонувалося дати характеристику методичної системи закладу освіти, в якому вони працюють, щодо організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти за дистанційною формою навчання.

Серед електронних освітніх ресурсів, яким надають перевагу педагоги з метою організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти за дистанційною формою навчання, названі такі: naurok.com.ua, vseosvita.ua, uroki.net, virtulab.net, Pidruchniki.net, kahoot.com, Learningapps.org та ін.

15% респондентів написали, що створюють самостійно дидактичні матеріали та розміщують їх на власних блогах, сайтах та YouTube-каналах.

Лише 10% респондентів відповіли, що користуються відеоуроками сайту «Всеукраїнська школа онлайн».

Серед цифрових інструментів, які педагоги використовують із метою організації навчального діалогу зі здобувачами освіти були названі такі: WhatsApp – 72,2 %, YouTube – 35,7 %, Zoom – 26,8 %, Google Meet – 22,9 %, Viber – 19%, Skype – 11,3 %, Google Classroom – 6,5 %, Telegram – 1,5 %. Інші інструменти використовують менше 1% опитаних.

На питання «Які методичні труднощі потребують вирішення?» респонденти дали такі відповіді:

– підготовка до уроку, завдання для учнів займають у три, а то й більше разів часу;

– потрібно ще вдосконалити вміння працювати в онлайн-режимі. Багато часу витрачається на підготовку матеріалів, на перевірку завдань. Дуже сильно псується зір;

– не можливо контролювати рівень самостійності під час виконання робіт;

– не всі учні виконують систематично завдання, не вдається знайти з ними контакт. Оцінки на карантині та під час очного навчання можуть дуже різнитися;

– підвищення рівня мотивації здобувачів освіти, академічна доброчесність.

Окремо слід зазначити відповіді респондентів, які стосуються технічного забезпечення педагогів та здобувачів освіти:

– важливими моментами в навчально-пізнавальному процесі є використання технічних засобів навчання, в тому числі комп'ютерної техніки, а її не вистачає;

– повільний інтернет, недостатнє забезпечення здобувачів освіти цифровими інструментами, у багатьох немає інтернету, багато школярів та їх батьків не мають навичок роботи з інтернет-сервісами;

– відсутність технічного забезпечення вчителя, можливості відеозапису власних уроків, проблема під час виконання лабораторних робіт – не всі лабораторні завдання якісно відзняті у запропонованих ресурсах.

На пропозицію поділитися цікавим досвідом із колегами погодились лише декілька опитаних, а саме, як організувати роботу з різними платформами та цифровими інструментами. Ось їх відповіді: використання графічного планшета, робота за розкладом у кабінеті з вебкамерою, упровадження кейс-уроків, використання віртуальної дошки, бажання поділитися власними розробленими тестами, відеолабораторними, відеозадачами; для виконання лабораторних робіт із фізики можна використовувати сайт Colorado, на якому подано відеозаписи експериментів; якщо ваша школа використовує G suite for education, то в налаштуваннях форм можна зробити так, щоб час було обмежено на виконання завдання та не було можливості скопіювати; приклади творчих завдань для учнів: створити запитання до певної теми (так здобувач освіти вчиться не просто відтворювати інформацію, а й працювати з нею); сервіс Learningapps може бути й офлайн-варіант, на аркуші паперу; створити карту понять: прочитавши параграф – складаємо карту понять за ним; сервіси MindMeister, BubbleUs – можуть бути використані й у офлайн-варіанті, на аркуші паперу.

Серед змістових відповідей є декілька констатуючих тверджень, а саме:

– кожен учитель працює, виходячи із своїх можливостей та можливостей учнів даної місцевості;

– ніщо не замінить живого спілкування. Досвід попереднього століття з проведення заочного та вечірнього навчання підтверджує, що той, хто бажає вчитися, знайде час і можливість, але більшість сучасної молоді освічуватися не бажає, а частина і не може (на жаль). Школа не є сьогодні єдиним місцем отримання інформації, тому ті, що бажають, навчаються самостійно і конкретний учитель «за розкладом» їм не потрібен.

Серед відповідей респондентів є й побажання:

– зацікавте, мотивуйте учня на вивчення свого предмета, знайдіть до нього підхід, контакт, не нехуйте живим спілкуванням. Нехай кожен учень знає, що коли він щось не розуміє, то може у вас запитати у будь-якій формі, а ви знайдете спосіб йому відповісти. Не бійтеся, таких учнів зовсім небагато;

– проводьте не тільки онлайн-урок в Zoom. Доцільно призначати індивідуальні, групові консультації в Zoom. Особливо актуально в 11 класі при підготовці до ЗНО;

– постійно удосконалюйте свої уміння працювати в сучасному інформаційному просторі;

– працюйте чітко за розкладом занять, дозуйте домашні завдання відповідно до вимог Санітарного регламенту, тобто не перевантажуйте здобувачів освіти;

– із розумінням ставтеся до виконання чи не виконання домашнього завдання, дайте здобувачам освіти право обирати, якщо дозволяє тема уроку, в якому вигляді вони принесуть домашнє завдання (реферати, повідомлення, тематичний колаж, лепбуки, малюнки тощо);

– проводьте спарені уроки з учнями різних класів з метою інтеграції навчальних предметів, відеоекскурсії;

– не бійтеся пізнавати нове та застосовувати в роботі. Цікаві рішення придуть у процесі діяльності!

Висновки та перспективи подальших досліджень. З метою реалізації права здобувачів освіти на отримання освітніх послуг в умовах карантинних обмежень, пов'язаних із пандемією, освітяни Запорізького регіону приклали максимум зусиль

для організації навчального процесу в такій ситуації. У більшості закладів освіти було розроблено розклад уроків онлайн та окремих для надання додаткових консультацій здобувачам освіти в онлайн та офлайн-режимах. З урахуванням наявності швидкісного інтернету та готовності педагогів до використання конкретних електронних освітніх платформ, онлайн-сервісів та інструментів, за допомогою яких організовується освітній процес під час дистанційного навчання (Moodle, Google Classroom, Zoom тощо), було створено освітнє середовище закладів освіти. За короткий термін педагоги регіону оволоділи новими онлайн-сервісами, які до цього часу не використовували у своїй професійній діяльності. Значну частину свого робочого й особистого часу педагоги витрачали на розробку дидактичних матеріалів у сервісах дистанційного навчання, та лише незначна кількість педагогів користувалися онлайн-уроками та готовими курсами, які пропонують PROMETHEUS, ED-ERA тощо. На жаль, є території в Запорізькій області, де практично відсутній якісний інтернет, що спричиняє додаткові проблеми для організації дистанційного навчання в закладах освіти. Але й у таких умовах педагогічні колективи доклали максимум зусиль, щоб забезпечити доступ здобувачам освіти до навчальних матеріалів: використовувався телефонний та мобільний зв'язок.

Проаналізовані аспекти реалізації дистанційного навчання у Запорізькому регіоні та співставлення з ситуацією в інших областях показали, що педагоги різних частин України у більшій чи меншій мірі зіткнулися зі схожими труднощами й віднайшли оптимальні шляхи їх подолання. Запорізька область має позитивну статистику в контексті доступу ЗЗСО до інтернету [12, С.30]. Якщо розглядати комунікаційну навичку в розрізі регіонів, то найбільший відсоток (84,8 %) спостерігається в Південному; цифрову компетентність за показником «інформаційні навички (рівень вище базових навичок)» у розрізі регіонів, то найбільший (81,5 %) спостерігається в Південному; одночасно тут же й найменша кількість осіб із відсутньою інформаційною компетентністю (12,3 %) [12, С.34], що корелює з нашим дослідженням.

Аналіз статистичних даних та вільно висловлених думок педагогів, учасників опитування, дозволяє припустити, що поки не знайдено ефективних рішень щодо організації «віддаленого» навчання здобувачів освіти, але існують педагоги, які знаходяться в інноваційному пошуку.

Моніторинг діяльності різних учасників освітнього процесу дає можливості для систематизації інформації та подання рекомендацій щодо подолання труднощів у межах компетенцій педагогів. Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальша робота буде спрямована на пошук ефективних моделей реалізації дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев А. А. Дистанционное обучение в системе непрерывного профессионального образования. Школьные технологии. 2001. № 6. С.158-165.
2. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2009. 684 с.
3. Васильченко Л. В., Лапшина І. С. Організаційно-методичне забезпечення дистанційного навчання в закладах освіти. Харків: Вид. група «Основа», 2016. 128 с. – (Бібліотека журналу «Управління школою». Вип. 01 (157)).
4. Васильченко Л. В., Шевченко В. Л. Основи дидактичного проектування комп'ютерно-орієнтованих навчальних комплексів. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 208 с.

5. Колос К. Р. Система MOODLE як засіб розвитку предметних компетентностей учителів інформатики в умовах дистанційної післядипломної освіти: дис. канд. пед. наук : 13.00.10. Житомир, 2011. 238 с.
6. Теорія та практика змішаного навчання : монографія. В. М. Кухаренко та ін. Харків: НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.
7. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: монографія. – Харків : Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.
8. Литвинова С. Г. Методика використання технологій віртуального класу вчителем в організації індивідуального навчання учнів : дис. канд. пед. наук : 13.00.10. Київ, 2011. 250 с.
9. Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти: наказ МОЗ України від 25. 09. 2020 р. № 2205 URL: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-25092020--2205-pro-zatverdzhennja-sanitarnogo-reglamentu-dlja-zakladiv-zagalnoi-serednoi-osviti> (дата звернення 03.04.2021).
10. Деякі питання організації дистанційного навчання: наказ МОН України від 8.09.2020 р. № 1115. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-organizaciyi-distancijnogo-navchannya-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyi-ukrayini-94735224-vid-28-veresnya-2020-roku> (дата звернення 03.04.2021).
11. Організація дистанційного навчання в школі : методичні рекомендації. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення 03.04.2021).
12. Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину: аналітична записка. Л. Гриневич та ін. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 76 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1_WQpXTDzajHFRbO76lasv4aCmTIIEmSI/view?fbclid=IwAR1L2bLkcH_bC5krmxq0_sTvOvJN3OnD_qu8Mn-4Yj6l2BIOGVTqRkgtWjU (дата звернення 03.04.2021).
13. Сирбу О. Коронавірус та освіта: аналіз проблем і наслідків пандемії URL: <https://cedos.org.ua/researches/koronavirus-ta-osvita-analiz-problem-i-naslidkiv-pandemii/> (дата звернення 03.04.2021).

IMPLEMENTATION EXPERIENCE OF DISTANCE LEARNING UNDER THE CIRCUMSTANCES OF THE PANDEMIC

Lilia Vasilchenko

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Didactics and Methods of Teaching Natural and Mathematical Disciplines of the Municipal Institution "Zaporizhzhia Regional Institute of Continuing Pedagogical Education" of Zaporizhzhia Regional Council, Zaporizhzhia, Ukraine

liliasasil@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5392-048X

Nataliia Shatska

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Philosophy and Social Humanities Sciences of the Municipal Institution "Zaporizhzhia Regional Institute of Continuing Pedagogical Education" of Zaporizhzhia Regional Council, Zaporizhzhia, Ukraine

nchac@ukr.net

ORCID: 0000-0002-6482-8435

Abstract. The modern information society formulates tasks for the education of professionals who are able to adapt quickly to life situations, acquire the necessary knowledge and apply them in practice without assistance. Problems with the provision of education, which arose during the

establishment of quarantine and the introduction of enhanced anti-epidemic measures in areas with a high prevalence of acute respiratory disease caused by the coronavirus, required in real life to find ways to solve them rationally, using modern technologies. The situation made teachers work with information properly, be communicative, work on the development of their own IT competence by themselves. The development of modern technologies has diversified the methods of communication between teachers and students. This article presents an analysis of the implementation of distance learning in the Zaporizhzhia region and focuses on the difficulties faced by teachers, students, their parents, and ways to reduce the problems of introducing distance learning environment in particular. Monitoring the activities of various participants in the educational process provides opportunities to systematize information and provide recommendations for overcoming such difficulties. The experience of 2020 and the results of the survey showed that there was almost no separate distance and e-learning. An online survey was conducted during March 2021 in order to determine the opinion of teachers in the Zaporizhzhia region on the organization of educational and cognitive activities of students in the form of distance learning. The effectiveness of distance learning in educational institutions of the Zaporizhzhia region depends on the technical support of the educational process, the skill of teachers involved in this process, the use of effective communication. Survey participants believe that teacher motivation has less impact on the effectiveness of distance learning than the motivation of the learner. According to many respondents, the schedule of lessons has not changed, but the usual schedule of life has changed dramatically. Many educators emphasize that they work at a computer for more than half a day. Analysis of statistical data and freely expressed opinions of teachers, participants of the survey, suggests that no effective solutions have been found for the organization of "distance" learning, but there are teachers who respond positively to the existing situation and are in innovative search.

Keywords: distance learning, blended learning, information environment, educational and cognitive activity of students, electronic resources, methods of communication.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Andreev, A.A. (2001). Distance Learning in the System of Continuous Professional Education. *Shkolnie tekhnologii*. 6. 158-165 (in Russian).
2. Bykov, V.Yu. Models of Organizational Systems of Open Education: monograph. Kyiv: Atika, 2009. 684 p. (in Ukrainian).
3. Vasylenko, L.V. & Lapshyna, I.S. (2016). Organizational and Methodological Support of Distance Learning in Educational Institutions. Kharkiv: Publishing group «Osnova», Library of the magazine «Upravlinnia shkoloiu», Issue 01 (157), 128 p. (in Ukrainian).
4. Vasylenko, L.V. & Shevchenko, V.L. (2009). Basics of Didactic Design of Computer-oriented Educational Complexes. Kharkiv: Publishing group «Osnova», 208 p. (in Ukrainian).
5. Kolos, K.R. (2011). The MOODLE System as a Way of Development of Subject Competences of Teachers of Computer Science in the Conditions of Distance Postgraduate Education: dissertation: 13.00.10. Zhytomyr, 238 p. (in Ukrainian).
6. Kukharenko, V.M. (2016). Theory and Practice of Blended Learning: Monograph. V.M. Kukharenko and others. Kharkiv: NTU «KhPI», 284 p. (in Ukrainian).
7. Kukharenko, V.M. & Bondarenko, V.V. (2020). Emergency Distance Learning in Ukraine: Monograph. Kharkiv: Published by CE «City Printing House», 409 p. (in Ukrainian).
8. Lytvynova, S.H. (2011). Methods of Using Technologies of the Virtual Classroom by the Teacher in the Organization of Individual Training of Students: Dissertation: 13.00.10. Kyiv, 250 p. (in Ukrainian).
9. About the Statement of Sanitary Regulations for Establishments of General Secondary Education: the Order of the Ministry of Health of Ukraine № 2205 (2020).

- <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-25092020--2205-pro-zatverdzhennja-sanitarnogo-reglamentu-dlja-zakladiv-zagalnoi-serednoi-osviti> (date of request 03.04.2021) (in Ukrainian).
10. Some Issues of Distance Learning Organization: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine (2020). April 03, 2021.
<https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-organizaciyi-distancijnogo-navchannya-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyi-ukrayini-94735224-vid-28-veresnya-2020-roku> (in Ukrainian).
 11. Organization of Distance Learning at School: Guidelines (2020). April 03, 2021.
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (in Ukrainian).
 12. Organization of the Educational Process in Schools of Ukraine in Quarantine Conditions (2020). Analytical Note. L. Hrynevych et. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University, 76 p. April 03, 2021.
https://drive.google.com/file/d/1_WQpXTDzajHFRbO76lasv4aCmTIIEmSI/view?fbclid=IwAR1L2bLkcH_bC5krmxq0_sTvOvJN3OnD_qu8Mn-4Yj6l2BIoGVTqRkgtWjU (in Ukrainian).
 13. Sirbu, O. (2020). Coronavirus and Education: Analysis of Problems and Consequences of the Pandemic. April 03, 2021.
<https://cedos.org.ua/researches/koronavirus-ta-osvita-analiz-problem-i-naslidkiv-pandemii/> (in Ukrainian).